

pesme

vojislav knežević

mer, neki sveštenik brani jednu filozofsku dogmu. Stavimo mu do znanja da je ona neposredno u suprotnosti sa osnovnom dogmom njegove crkve i on će je napustiti.

Veleposednik zagovara prednosti mašinstva u Engleskoj, u kojoj parna mašina obavlja posao umesto velikog broja ljudi. Stavimo mu do znanja da će uskoro parne maštine da vuku kola, pa će cena konja u njegovim mnogobrojnim konjušnicama morati da padne – i valja pogledati efekat. U ovakvim slučajevima svako, po pravilu, uvida: »*quam temere in nosmet legem sancimus iniquam*« (kako lako donešemo zakon koji je protiv nas).

Isti je slučaj kada slušaoci zajedno s nama pripadaju jednoj sekti, esnafu, zanatu, klubu itd, ali ne i protivnik. Makar njegova teza bila još toliko tačna, pomenimo li samo da to šteti opštem interesu pomenutog esnafu itd, svi slušaoci će protivnikove argumente odbaciti, makar oni bili i sijajni, a naše, pak, slabe i bedne, uzete iznebuha, smatrati tačnim i odgovarajućim; hor će se glasno oglašiti za nas, a protivnik će postiđen da ode. Slušaoci će najčešće verovati da su glasali iz čistog ubedjenja. Jer, ono što nam se čini od koristi, intelektu se čini kaoapsurdno.

Intellectus luminis sicut non est etc. (u potpunosti: intelekt nije svetlo koje gori bez ulja, već se hrani strastima). Taj trik bi mogao da se označi sa »uhvati drvo za koren«, uobičajen naziv mu je *argumentum ab utili*.

37. trik

(Ovaj trik bi trebalo da bude jedan od prvih.) Čak i kada je protivnik u pravu, a pri tom je, srećom, odabran loš primer, lako će nam poći za rukom da taj dokaz pobijemo, a onda to izlažemo kao da smo pobili čitav predmet prepirke. U osnovi, sve se svodi na to da *argumentum ad hominem* izlažemo kao *ad rem*. Ako se u datim okolnostima protivnici ne seti tačnijeg dokaza, pobedili smo. Na primer, kada neko o postojanju Boga izloži ontološki dokaz koji se lako dâ pobiti. To je način na koji loši advokati gube dobre predmete. Žele da ih obrazlože nekim zakonom koji ne odgovara, a onog koji bi odgovarao ne mogu da se sete.

Poslednji trik

Kada primetimo da je protivnik nadmoćan i da nećemo biti u pravu, treba preći na nivo ličnog, vredati, biti grub. Intimizovanje se sastoji u tome da se sa predmeta spora (jer smo tu već izgubili) prede na onog s kojim se prepriremo i da se nekako napadne njegova ličnost. Mogli bismo to nazvati *argumentum ad personam*, za razliku od *argumentum ad hominem*.

Ovo zavisi od čisto objektivnog predmeta, da bismo se pridržavali onog što je protivnik o tome rekao ili priznao. Pri prelazu na ličnost, potpuno se napušta predmet i napad usmerava na protivnikovu ličnost. Postajemo, dakle, zajedljivi, zlobni, uvredljivi, grubi. To je, umesto poziva snagama duha, poziv snagama tela ili životinjskom u čoveku. To pravilo je veoma omiljeno, pa se zato često primeњuje. Postavlja se sada pitanje koje protivpravilo ove važi za onu drugu stranu. Jer, ako i on to isto upotrebi, doći će do tuče, dvoboja ili do tuže zbog uvrede časti.

Veoma bismo se prevarili ako bismo pomisili da je dovoljno da ne predemo na ličnost. Jer, na taj način što ćemo nekom potpuno mirno staviti do znanja da nije u pravu i da, dakle, pogrešno sudi i misli, što je slučaj u svakoj dijalektičkoj pobedi, ogorčićemo ga više nego grubim, uvredljivim izrazom. Zašto? Jer, kao što kaže Hobs: »*Omnis animi voluptas, amnisque alacritas in eo sita est, quod quis habeat, quibuscum conferens se, possit magnifice sentire de seipso*« (Sva radost srca i veselost počivaju na činjenici da ima ljudi u odnosu na koje možemo visoko da mislimo o sebi). Čoveku nije stalo ni do čega više nego do taštine, i nijedna rana ne boli jače nego kada se dirne u nju. (Otuda izreke poput: »Više vredi čast nego život«, itd.) Zadovoljenje časti nastaje, uglavnom, iz poređenja sopst-

LOKVA

U Posejdonovoj sobi su kreveti u sprat i krovka koja se ljujla danonoćno

kamen je u njoj sa vrata skinut od brega odvaljen

u napolu izrečenoj priči o Demetri i njenim suznim očima niču i naše čarobne trave

PRILEPCI SLATKOVODNI

Na novim su pritkama zmije sa repom u oblaku i glavom u vodi

zao (kupiću ih smelim ronjenjem i temeljnim pregledom dna) dok sve njih svilastom uzicom ne podežeš da na suncu ostanu (o)stanu

NATRAG

Jednako izmišljamo vrata puna krila okov zlatan (malo je vukova pred njima)

tuga jagnje pored vatre je siše prste kipa koga još pridržavaš da ne padne da ne okruni nos i dobro izglačana mramorna kolena

DUŠA – RASVETLJIVAČ

Ne zasleplju farovi samo divljač na putu raskršćima punim gaženja

računam jačinu svetla i moć čoveka da kopa zemlju i sebe polako strpljivo najpre pijukom zatim dietom i strugačima

briga o spomeniku mramornom sivom o belim zidovima briga je o o senci

vene ličnosti sa tuđom u svakom pogledu, ali uglavnom u odnosu na duhovne snage. To se događa *effective* i veoma naglašeno u prepirkama. Otuda ogorčenost poraženog a da mu nije učinjena nepravda, i otuda njegovo posezanje ka poslednjem sredstvu, poslednjem triku koji ne možemo da izbegnemo pukom ljubaznošću. Od velike pomoći ovde može da bude hladnokrvnost: ako, naime, čim protivnici prede na polje ličnog, mirno uzvratimo da o tome nije reč i odmah vratimo razgovor na stvar i nastavimo da mu dokazujemo da nije u pravu, ne obraćajući pažnju na njegovu uvredu, kao što Temistokle veli Evribiljadu: παταξον μεν, ωχουσον δε (udri me, ali, čuј me). Ali, to nije dato svakom.

Jedina sigurna protivmera je ona koju je još Aristotel dao u poslednjem poglavju *Topike*. Ne prepirati se ma skim, već samo s onima koje poznajemo i za koje znamo da imaju dovoljno pameti da ne bi rekli nešto absurdno, što bi nas postidelio; da bi raspravljali činjenicama a ne argumentima koji počivaju na moći i da bi čuli razloge i njih razmatrali; i, konačno, da cene istinu, rado čuju dobre razloge i iz usta protivnikovih i imaju dovoljno strpljenja da podnesu to što nisu u pravu kada se istina nađe na drugoj strani. Odatle sledi da od stotinu jedva ima jedan koji je vredan da se sa njim raspravlja. Ostale ostavimo da pričaju šta hoće, jer *despera est juris gentium* (čovekovo pravo je da bude nerazuman). Valja imati na umu i ono što veli Volter: »La paix vaut encore mieux que la vérité (mir više vredi od istine); a jedna arapska izreka kaže: »Na drvetu čutanje visi mir, njegov plod.«

Prepirka je kao trenje glavom o glavu, često od obostrane koristi radi ispravljanja sopstvenih stavova i stvaranja novih pogleda. Ali, oba učesnika u prepirci moraju biti jednak po obrazovanju i intelektu. Nedostaje li jednom ono pravo, neće razumeti sve, neće biti au niveau. Nedostaje li ono drugo, ogorčenje izazvano time zaveštavaće ga da se služi nečestitim sredstvima, smicalicama ili grbuštu.

S nemačkog preveo: Dušan Glišović

• »Bocksbeutel« – trbušasta, pljosnata flaša u kojoj se prodaju visokokvalitetna franačka vina. Naziv dobila od reči *der Bock* – jarc i *der Beutel* – kesa, tj. jarčeve moštice. Približan prevod u ovom kontekstu bio bi »krstavanje ovaca«. – Prim. prev.

Beleška o Šopenhauerovim preprikama za vođenje prepsiske

Umeće kako da se uvek bude u pravu objašnjeno u 38 trikova je odlomak iz Šopenhauerove studije *Eristička dijalektika*, nastale, kako se pretpostavlja, 1830/31, a objavljene prvi put 1864. Značaj *Erističke dijalektike* je, u najmanju ruku, dvojak. Prvo, ona sadrži četrdesetak uputstava kako da se u dijalogu, prepirci ili ma kojim vrstom međusobnog verbalnog iznošenja mišljenja izdejstvuje pravo na istinitost tvrdjenja koje zastupamo. Pri tom nije bitno da li se naše tvrdjenje poklapa sa objektivnom istinom ili ne. Bitno je da se uvek, a to znači po svaku cenu, bude u pravu. Čak o onda, veli Šopenhauer, ako smo u jedno trenutku spremni da se odrekнемo našeg tvrdjenja u korist protivnikovog, ne smemo to da učinimo, jer možda u datom trenutku nismo u stanju da uvidimo da je upravo naše tvrdjenje ono koje polaze pravo na istinitost.

Drugo, *Eristička dijalektika* sadrži Šopenhauerovo poimanje razgraničenja pojmove logike i dijalektike. Logika je, po njemu, učenje o zakonima mišljenja, dok dijalektika podrazumeva veštinu vođenja dijaloga. Posebnu veštinu vođenja dijaloga, koja omogućava da se uvek bude u pravu, Šopenhauer naziva erističkom dijalektikom i daje trikove (Kunstgriffe) za njenu praktičnu primenu.

Na žalost, Šopenhauer nije stigao da u potpunosti izloži sve trikove koji vode ka izvojevanju pobede nad protivnikom u prepirci. Ali i ovih 38 trikova mogu da posluže kao neka vrsta priručnika za prepirku, svejedno što njihov autor nije imao vremena da ih stilski dotori.

Integralni tekst *Erističke dijalektike* uskoro će se pojaviti u izdanju novosadskog »Bratstva – jedinstva«.